

'Lost and found': omzwervingen van een Getande melkslak *Otala lactea* (Müller, 1774) in het Groene hart

Kees Peeters

Dwellings of a Milk snail *Otala lactea* (Müller, 1774) in the 'Groene hart', the Netherlands

Summary. The adventures of a specimen of *Otala lactea* (Müller, 1774) encountered in 2018 in the 'green heart' of the western Netherlands and the snail's discoverer are described.

Belofte maakt schuld

In juli 2018 vond ik een exemplaar van de Getande melkslak *Otala lactea* op een te koop staand pand in Boskoop (Peeters 2018). Mijn bericht in de Facebook-groep van de Nederlandse Malacologische Vereniging zorgde voor wat consternatie toen ik bekende dat ik dat eerste levend in Nederland aangetroffen exemplaar achteloos in de tuin had teruggegooid. Ik begreep dat dit 'een gemiste kans voor de wetenschap' was. Het artikel sloot ik af met de belofte nog eens naar de slak te gaan zoeken. De uitdrukking "belofte maakt schuld" volgend bij deze een poging die schuld in te lossen.

'Found and lost'

Het bezoek mondde uit in aankoop van de woning gevolgd door alles wat erbij komt kijken om achterstallig onderhoud in te lopen. Werkend aan het begaanbaar maken van de tuin in de maand november van 2018 vond ik tot mijn grote verrassing de slak terug op een bruine afvalcontainer. Dit keer besteedde ik meer zorg aan de vondeling door hem mee te nemen naar mijn achtertuin in Nieuwveen. En ja, daar weer gewoon losgelaten want ik heb geen kennis van, noch zin in het verzorgen van een huisjesslak. Dus ook zijn tweede kans om iets voor de wetenschap te betekenen heb ik de slak ontnomen.

'Lost and found'

In juli van 2021 ging het gerucht dat er in Amsterdam-Noord meerdere exemplaren van de Getande melkslak waren gevonden (Neckheim, 2021). Dat was voor mij aanleiding om toch

weer eens op safari te gaan in mijn achtertuin. Grote vreugde toen ik na niet eens zo heel lang zoeken de slak aantrof achter begroeiing tegen de achtergevel van mijn huis, in gezelschap van enkele Heesterslakken *Arianta arbustorum*. Het huisje was deels wat gebleekt, maar op grond van een kleine beschadiging die op foto's uit 2018 was vastgelegd kon dit alleen maar het bewuste exemplaar zijn (fig. 1). In eerste instantie leek er overigens niet veel leven in de slak te zitten; voorafgaand aan een korte wandeling liet ik het huisje dus gewoon op de eettafel liggen. Ik was licht verbaasd het huisje bij thuiskomst op de grond aan te treffen. Daarmee is tevens aangetoond dat deze soort – of in ieder geval dit exemplaar – de leeftijd van tenminste drie jaar kan bereiken in ons klimaat. De vitaliteit van dit exemplaar staat in schril contrast tot die van de Amsterdamse exemplaren; daarvan is op dit moment (medio december) hoogstwaarschijnlijk geen exemplaar meer in leven (persoonlijke mededeling Tello Neckheim). Mogelijk dat het meer open karakter van de Amsterdamse habitat met grotere temperatuurextremen hier een rol bij heeft gespeeld?

Fig. 1. Huisje van de Getande melkslak *Otala lactea* van Boskoop 2018, na drie jaar. Foto Kees Peeters.

Fig. 2. De na drie jaar nog levende Getande melkslak *Otala lactea*. Foto Kees Peeters.

‘We’ll meet again’?

In een poging het dit keer beter te doen heb ik de slak enkele dagen in een plastic fruitbakje geobserveerd en met sla gevoerd. Toch besloten om deze gevangenschap niet langer te rekken dan strikt noodzakelijk. En de eerste dagen bleef ‘onze Marokkaanse (?) vriend’ aardig hangen op de plek die hem was toebedacht. Dat leverde nog een foto op van het dier dat het goed naar zijn of haar zin lijkt te hebben (fig. 2). En dat is vooralsnog het laatste levensteken. “L’histoire se répète”, want ik liet hem weer vrij in mijn achtertuin. Hopelijk, dacht ik en met Vera Lynn in gedachten, komen we elkaar ooit weer tegen, maar als ik ’s avonds in het donker de tuin inloop ben ik altijd bang op zijn huis te trappen. Of zou mijn slak ook vernomen hebben dat er soortgenoten in Amsterdam wonen?

‘And found again’

Enkele uren nadat ik de geredigeerde versie van dit artikel in de mail vond trof ik de slak aan op dezelfde plek als deze zomer. Het huisje is nog verder verbleekt en lijkt eenzijdig wat afgesleten, tja, het leven tekent ons allen. Per kerende post deelde ik de vondst met Gerard Majoor (de redacteur van dienst) en

hij meldde dat honkvastheid van huisjesslakken een bekend verschijnsel is. Hierdoor aangespoord wist ik op internet een boeiend diepgravend artikel over ‘homing’ van huisjesslakken te achterhalen van Dunstan & Hodgson (2014).

Dankwoord

Gerard Majoor voor de suggestie over de honkvastheid, naast de altijd zeer gewaardeerde algemene redactionele bijdragen. Tello Neckheim voor het uitwisselen van gegevens over de Amsterdamse populatie en het doorlezen van het artikel.

Geraadpleegde bronnen

- DUNSTAN, D.J. & D.J. HODGSON, 2014. Snails home – *Physica Scripta* 89(6): 1-10. DOI: 10.1088/0031-8949/89/06/068002.
 NECKHEIM, C.M., 2021. Een populatie van de Getande melkslak *Otala lactea* (O.F. Müller, 1774) in Nederland. – *Spirula* 429: 5-7.
 PEETERS, K., 2018. Getande melkslak *Otala lactea* (Müller, 1774) in Boskoop. – *Spirula* 416: 42.

Adres van de auteur

k_peeters@hotmail.com

Conchophilia, Shells, Art and Curiosity in Early Modern Europe. Marisa Anne Bass, Anne Goldgar, Hanneke Grootenboer & Claudia Swan, 2021 Princeton University Press, Princeton/Oxford. ISBN 10987654321. Hardcover, full-colour, 26 x 20 cm. 214 p. Circa € 53.

Het eerste idee voor dit boek kwam naar boven borrelen tijdens, inderdaad, een borrel in café de Engelbewaarder in Amsterdam, waar de vier hoofd-auteurs hun gezamenlijke liefde voor schelpen ontdekten. Het resulteerde in dit fraai geïllustreerde boek. Wanneer we de pagina's met afbeeldingen, de index en de omvangrijke bronnenlijst van zeven pagina's aftrekken van het totale aantal bladzijden dan blijven er maar een krappe 100 pagina's tekst over, maar wel van hoge kwaliteit. Het boek is verdeeld over drie hoofd-onderwerpen. Deze zijn onderverdeeld in zes hoofdstukken en een algemene introductie, waarbij ieder van de zeven auteurs een hoofdstuk behandelt. Je zou kunnen zeggen dat het boek een bundeling is van zeven essays met een overkoepelend onderwerp: de schelp in de kunst in Europa in de 16de en 17de eeuw.

Conchophilia is geen algemeen gebruikte term voor het ‘schelpengek’ zijn. Desondanks was het de werktitel van het project van deze zeven dames rondom het fenomeen dat zich in West-Europa heel bepaald in die 16de en 17de eeuw in de rijkere bovenklasse van de samenleving voordeed. Door de steeds frequentere handelsreizen per schip, en later ook door meer wetenschappelijke verzamelreizen, kwamen er veel exotische goederen naar Europa. Met name dus naar de zeevarende naties, waaronder naar wat nu Nederland heet. Er ontstond bij de gegoede klasse een verzamelwoede voor met name naturalia die leidde tot het ontstaan van ‘curiositeiten kabinetten’ – die veel later weer de grondslag vormden voor de natuurhistorische musea. De aristocratie, rijke handelslieden, apothekers, kunstliefhebbers en interieurontwerpers, mannen zowel als vrouwen: allen sloegen aan het verzamelen om elkaar de loef af te steken met de creaties van de Schepper die schier oneindig gevarieerd leken te zijn. In de inleiding van dit boek schetst Anne Goldgar de personen en netwerken die zich hier mee bezig hielden en veel bekende namen uit onze vaderlandse geschiedenis passeren daarbij de revue. De Lage Landen hadden hierin een vooraanstaande positie door hun uitgebreide handelsvloot en de aanvoer van dit soort goederen. De objecten werden uiteraard ook verhandeld met het achterland in Europa. De exotische achtergronden van schelpen, de rol van de slavernij en slavenhandel, maar ook het sensuele van de schelpenvormen en zelfs het seksuele aspect daarvan worden belicht in het denken over de schelpen in die dagen. In an-

dere delen van Europa was er tevens een rol weggelegd voor de eerste natuurwetenschappers, zoals Martin Lister en zijn dochters in Engeland, maar verreweg de grootste groep van verzamelaars was het vooral te doen om het statusverhogende aspect van het bezit van zeldzame exemplaren en het tonen van de vaardige hand van de Schepper.

Claudia Swan verhaalt in hoofdstuk 1 over Rumphius, zijn werk en zijn tijd. Hoe er werd verzameld, gerangschikt en gehandeld met de destijds kostbare kleinoden uit het rijk van Neptunus. Hoe en waarom mensen werden afgebeeld in gezelschap van (hun) schelpen. Ook staat ze stil bij de inheemse bevolking uit de landen van herkomst van de afgebeelde schelpen en hun rol in deze handel. Anna Grasskamp vertelt onder meer over het verwerken van schelpen in sier- en gebruiksvoorwerpen voor de bourgeoisie van deze eeuwen. Ook de soms dubbelzinnige verwijzingen naar delen van het menselijk lichaam en seksuele activiteiten middels schelpenafbeeldingen in schilderijen worden door haar uitgewerkt. Marisa Anne Bass bespreekt in haar essay het gebruik van schelpen in stillevens uit deze periode in de kunst. Hanneke Grootenboer beschrijft het zich in het Rijksmuseum te Amsterdam bevindende poppenhuis van Petronella Oortmans en de rol van schelpen in het kinderspel uit deze periode. Over schelpengrotten en hun ontstaan en verspreiding in de 16de en 17de eeuwse geschiedenis van Duitsland verhaalt Róisín Watson in haar bijdrage. Het boek sluit af met Stephanie Dickey's essay over Rembrandt van Rijn's beroemde ets van een *Conus marmoreus* en hoe het komt dat deze in spiegelbeeld is gedrukt, alsmede over de verzameling schelpen en prenten van mollusken in Rembrandts collectie.

Het boek is fraai geïllustreerd met deels bekende, maar ook veel onbekende kunstwerken van kunstenaars uit die periode. De in de historie van het schelpen verzamelen geïnteresseerde lezer zal zeker nieuwe informatie ontdekken. Het geeft een andere kijk op deze historie dan die we kennen uit de voorhanden zijnde boeken op dit gebied. Dat het geheel is samengesteld door vrouwen zou daar wel eens een rol bij kunnen hebben gespeeld. Ik vind het een aanrader voor eenieder die interesse heeft in schelpen en kunst en het kan een passend geschenk zijn bij allerlei gelegenheden!

Adres van de auteur:

j.kuiper@kpnplanet.nl